

Łódź - miasto wielu wyznań

Zanim powstała Łódź jako miasto fabryczne - tygiel w którym mieszały się, współżyły ze sobą i panowały niepodzielnie, cztery wyznania - w granicach dzisiaj nam znanego miasta istniała mała osada miejska. W 1423 r. otrzymała przywilej królewski potwierdzający wcześniejszą lokację biskupią. Choć posiadała prawa miejskie już od przełomu XIV i XV wieku, to praktycznie wegetowała jako miasteczko rolnicze.

Ożywienie gospodarcze w okolicach Łodzi, z okresu okupacji pruskiej przełomu XVIII i XIX wieku, spowodowało napływ kolonistów z ziem niemieckich tzw. Olendrów, sprowadzanych nie tylko przez władze państwowe, ale także i prywatnych właścicieli ziemskich. Powstało szereg nowych osiedli rolniczych. Powoli następowała zmiana struktury wyznaniowej, na tych terenach zaczęli się pojawiać koloniści wyznania ewangelickiego. Zjawisko to wpłynęło także na rozwój Łodzi, wzrastała powoli liczba jej mieszkańców (w 1800 r. do 428 mieszkańców, 1810 r. - 514, 1820 - 767).

Rok 1815 przyniósł zmianę przynależności terytorialnej, ziemia łęczycka z Łodzią weszła w skład Królestwa Polskiego. Postanowiono wówczas te tereny ożywić gospodarczo, poprzez utworzenie ośrodka przemysłu włókienniczego, który mógłby zaspokajać potrzeby wewnętrzne Rosji. Położenie blisko ziem Wielkiego Księstwa Poznańskiego miało ułatwiać ściąganie wykwalifikowanych rękodzielników niemieckich. Nowo przybywającym (tkaczom, sukiennikom) zapewniano daleko idące ulgi: pomoc finansową, place pod zabudowę na korzystnych warunkach, zwolnienie od opłat dzierżawnych na okres sześciu lat.

Decydującym momentem dla rozwoju miasta stało się wydanie dekretu namiestnika ks. Józefa Zajączka o podniesieniu szeregu osad do rangi miast fabrycznych, wśród których znalazła się i Łódź. Na tereny dzisiejszego miasta zaczęli napływać osadnicy innych wyznań. Wzrost ich liczby doprowadził do podjęcia przez władze carskie decyzji o pozwoleniu na budowę świątyni ewangelickiej oraz synagogi.

W latach następnych XIX wieku szybki, lawinowy wręcz, wzrost liczby ludności wymuszał na władzach wydawanie pozwoleń na wznoszenie kolejnych obiektów sakralnych.

Na przykładzie wybranych z zasobu Archiwum Państwowego w Łodzi zdjęć oraz planów technicznych proponujemy "spacer" po łódzkich świątyniach. Dzięki zamieszczonym dodatkowo zdjęciom współczesnym będzie można zaobserwować różnice w ich wyglądzie powstałe między innymi przez upływ czasu i ingerencje kolejnych właścicieli budynków.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny - ul. Kościelna 8/10

Pierwsza, najstarsza rzymskokatolicka świątynia powstała najprawdopodobniej w drugiej połowie XIV wieku, z fundacji biskupa wrocławskiego Zbiluta Gołanczewskiego. Budynek świątyni otaczał przykościelny cmentarz grzebalny. Pomiędzy rokiem 1366 a 1371 została tam erygowana najprawdopodobniej przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Jarosława Bogorię ze Skotnik parafia pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Był to nieduży drewniany budynek, usytuowany prawdopodobnie na tzw. Górkach Plebańskich, czyli skrzyżowaniu obecnych ulic Zachodniej i Lutomierskiej lub w obecnym swoim miejscu. Pierwszy budynek funkcjonował przez okres około czterech wieków. Kolejny wniesiono około 1768 r. Ze względu na stale rosnącą rzeszę parafian w 1887 r. rozpoczęto wznosić murowany kościół w stylu neogotyckim tzw. nadwiślańskim według projektu Konstantego Wojciechowskiego. W 1888 roku rozebrano kościółek z drzewa modrzewiowego i przeniesiono go na plac cmentarza przy ul. Ogrodowej 22. Nowa murowana świątynia została konsekrowana dnia 5 czerwca 1897 roku przez sufragana warszawskiego bpa Kazimierza Ruszkiewicza.

Kościół ewangelicko-augsburski pod wezwaniem św. Trójcy, obecnie kościół rzymskokatolicki p. w. Zesłania Ducha świętego - ul. Piotrkowska 2

Napływ osadników pochodzenia niemieckiego do Łodzi i jej okolic spowodował potrzebę utworzenia pierwszej parafii

ewangelickiej. W roku 1826 zatwierdzono nowopowstałą parafię a w rok później do miasta przybył z Saksonii jej proboszcz Fryderyk Metzner. Świątynia została wzniesiona w latach 1826-1828 według projektu architekta województwa mazowieckiego Bonifacego Witkowskiego, kościół został poświęcony 26 lipca 1829 r. W końcu XIX wieku dało o sobie znać nieprzystosowanie budynku do prężnie rozwijającej się parafii, w której szeregi stale napływali nowi wierni. W latach 1889-1892 rozebrano całkowicie budynek i wzniesiono nowy wedle projektu Otto Gehliga i Mikołaja Prokoffiewa. Uroczyste poświęcenie i oddanie do użytku nastąpiło 3 lutego 1892 r. Od 1945 roku budynek przejął Kościół Rzymskokatolicki, poświęcił go wówczas prałat Jan Zdzichowski, a parafię początkowo jako parafię duszpasterstwa wojskowego, erygował 16 stycznia 1948 r. biskup Michał Klepacz.

Stara Synagoga tzw. Mauretańska - ul. Wolborska 8

W roku 1809 Łódź zamieszkiwało 98 Żydów, którzy podlegali gminie wyznaniowej w Lutomiersku. Postanowiono wówczas utworzyć odrębną gminę i wzniesić pierwszą synagogę. Stanęła ona przy ul. Dworskiej, późniejszej Wolborskiej zwanej również Bożniczą. Był to niewielki drewniany budynek, który w bardzo krótkim czasie stał się zbyt ciasny dla stale rozrastającej się gminy. Decyzję o budowie nowego murowego budynku, wg projektu Jana Karola Mertschinga, podjęto w 1858 r. Synagoga miała stanąć w innym miejscu ul. Wolborskiej, prace budowlane prowadzono w latach 1859-1871. Świątynia została przebudowana wg projektu Adolfa Zeligsona w latach 1897-1900. Nadał on nowy wystrój wewnątrz oraz fasadzie (charakterystyczne biało-ciemne pasy). Do jesieni roku 1939 była ona głównym miejscem modlitwy Żydów. Została spalona 11 listopada (lub 15/16 listopada) 1939 r. a następnie wyburzona i rozebrana w marcu 1940 r. przez władze niemieckie.

Synagoga "Nowego Miasta" lub "Wilke Szil" - ul. Zachodnia 56 (70)

Postanowienie Aleksandra Wielkopolskiego z dnia 5 czerwca 1862 r. o zniesieniu dyskryminacji ludności żydowskiej w Królestwie Polskim doprowadziło do zniesienia rewirów żydowskich. Spowodowało to możliwość osiedlania się ludności żydowskiej poza dawnymi rewirami. Początkowo korzystała ona z prywatnych domów modlitwy, szybko jednak powstały plany budowy nowych świątyń poza terenem Starego Miasta. W latach 1875-1878 prywatna synagoga została wzniesiona przez Daniela Dobranickiego i Dawida Prussaka według projektu nieznanego autorstwa. Nazwa jej pochodziła od potocznej części miasta - Wilków. W 1903 r. została przebudowana wg projektu Gustawa Landau-Gutentegera. W drugiej połowie 1940 r. została spalona.

Kościół pod wezwaniem św. Wojciecha, wcześniej filia parafii rzymskokatolickiej św. Doroty w Mileszkach - ul. Rzgowska 242

Powstał jako kościół filialny parafii rzymskokatolickiej w Mileszkach, w 1493 r. z fundacji właścicieli Chojen rodziny Chojęńskich. W 1892 r. wobec szybkiego rozwoju Chojen jako przedmieścia Łodzi, samodzielną parafię erygował tu arcybiskup Wincenty Chościak-Popiel. Stary (najprawdopodobniej siedemnastowieczny) drewniany kościółek nie mógł pomieścić rzeszy wiernych, rozpoczęto więc przygotowania do budowy nowej świątyni wg projektu Józefa Dziekońskiego. Stary budynek służył wiernym aż do roku 1924, do czasu oddania nowej świątyni. Po rozbiórce w 1927 r. materiały przekazano salezjanom na budowę kościoła na ul. Pomorskiej 123. Budynek ostatecznie ukończono w 1938 r., kiedy to wzniesiono wieże wg projektu Wiesława Kononowicza. Poświęcony został w 1929 r. przez bpa Wincentego Tymienieckiego.

Kościół ewangelicko-augsburski pod wezwaniem św. Jana obecnie kościół rzymskokatolicki p.w. Najświętszego Imienia Jezus - ul. Sienkiewicza 60

W połowie XIX wieku stało się jasne, że obecna świątynia ewangelicka jest zbyt mała aby mogła pomieścić wszystkich wiernych, zapadła więc decyzja o utworzeniu drugiej parafii w mieście. Miejsce pod budowę świątyni zostało wyznaczone dopiero w 1864 r. - działka przy ul. Dzikiej pomiędzy Nawrot i Główną. Kryzys ekonomiczny spowodował, że projekt nie został zrealizowany. Zgoda została wydana przez władze carskie w 1878 r. Wiosną 1880 r. rozpoczęto budowę według projektu Ludwika Schreiberera. Dnia 4 października odbyło się uroczyste poświęcenie gotowego kościoła, któremu nadano wezwanie św. Jana. Po 1945 roku świątynia została przejęta przez katolików i przekazana w użytkowanie ojcom jezuitom. Początkowo był to kościół filialny parafii Podwyższenia Świętego Krzyża, w 1950 r. samodzielną parafię erygował bp Michał Klepacz.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Podwyższenia Świętego Krzyża (wcześniej św. Jakuba) - ul.

Sienkiewicza 38

Rozwój miasta (poszerzanie się jego terytorium, napływ nowych osadników) spowodował wzrost liczby wiernych kościoła rzymskokatolickiego, mały drewniany budynek jedynej parafii nie mógł pomieścić ich wszystkich. Doprowadziło to do powstania zamysłu utworzenia w mieście drugiej parafii rzymskokatolickiej, która oprócz Polaków miała objąć swoją opieką także i niemieckich katolików. W 1860 r. budowniczy guberni warszawskiej Franciszek Torrnelles wykonał projekt na murowaną świątynię, zatwierdzony w 1861 r. Miała ona stanąć na placach o nr hipotecznych 527 i 528 czyli rogu Dzikiej i Przejazd (Obecnie Sienkiewicza i Tuwima). W 1860 r. rozpoczęto pierwsze prace budowlane kościoła. Jednak w 1862 prace przerwano z powodu braku funduszy. Ponownie podjęto je dopiero w 1871 a kościół poświęcił w 1875 r. ks. Ludwik Dąbrowski nadając mu wezwanie św. Jakuba. W stanie surowym ukończono budowę dopiero w 1880 r. Dnia 25 stycznia 1885 r. abp Wincenty Chościak-Popiel erygował parafię pod wezwaniem Podwyższenia Św. Krzyża. Budowę świątyni zakończono ostatecznie w 1888 r.

Cerkiew św. Aleksandra Newskiego - ul. Kilińskiego 54

Na terenie Łodzi stosunkowo nieliczni prawosławni byli przypisywani do parafii w Piotrkowie Trybunalskim istniejącej już od 1788 r. Przybycie po 1862 roku do miasta 37 Jekaterinburskiego Pułku Piechoty doprowadziło do zwiększenia liczby ludności prawosławnej, której potrzebna była odpowiednia posługa religijna. W 1879 roku na uroczystym obiedzie zorganizowanym dla uczczenia nieudanego zamachu na cara Aleksandra II władze miejskie postanowiły wybudować w mieście cerkiew pod wezwaniem św. Aleksandra Newskiego. Projekt świątyni Hilarego Majewskiego, architekta miejskiego, zyskał aprobatę i w 1880 r. rozpoczęto prace budowlane na placu przy parku miejskim przy ul. Widzewskiej (obecnie ul. Kilińskiego). Dnia 1 maja 1884 roku została utworzona parafia, cerkiew poświęcił arcybiskup chełmsko-warszawski Leoncjusz.

Cerkiew św. Aleksego Metropolity Moskiewskiego obecnie kościół rzymskokatolicki św. Jerzego - ul. Jerzego 9

Stacjonujący w Łodzi 37 Jekaterinburski Pułk Piechoty korzystał z własnej cerkwi, którą początkowo urządzono w prywatnym mieszkaniu przy ul. Nawrot. Znakomitą okazją do budowy nowej świątyni stały się obchody jubileuszu stulecia istnienia pułku, przypadające na rok 1896 r. W 1894 r. zawiązał się komitet budowy cerkwi, który zlecił wykonanie projektu architektowi miejskiemu Franciszkowi Chełmińskiemu. Cerkiew była gotowa na jubileusz, poświęcono ją 27 listopada 1896 r. nadając jej wezwanie św. Aleksego Metropolity Moskiewskiego. Po 1918 r. świątynię przejął kościół rzymskokatolicki i zorganizowano w nim parafię garnizonową Wojska Polskiego, w tym okresie zmieniono wygląd budynku usuwając wysokie dachy i cebulaste hełmy. Po 1945 roku był tu kościół filialny parafii św. Józefa. Dnia 21 stycznia 1993 r. biskup polowy WP gen. Sławoj Leszek Głódź erygował przy kościele parafię wojskową.

Cerkiew św. Olgi - ul. Piramowicza 12

W roku 1896 r. społeczność prawosławna rozpoczęła budowę ochronki dla dzieci wyznania prawosławnego. Przy zakładzie tym zlokalizowano kaplicę, której projekt wykonał najprawdopodobniej Franciszek Chełmiński. Poświęcenie cerkwi pod wezwaniem św. Olgi odbyło się dnia 16 stycznia 1898 r. Cerkiew została zbudowana przy nowo wytyczonej uliczce pomiędzy Dzielną (Narutowicza) i Cegielnianą (Jaracza) nazwanej Olgińską (Piramowicza).

Synagoga "niemiecka", "reformowana" lub "postępowa" - al. Kościuszki 2

Najbardziej zamożni a zarazem bardziej postępowi (zrywający z ortodoksyjną tradycją) i wykształceni mieszkańcy miasta wyznania mojżeszowego, zwrócili się w 1880 r. z prośbą do władz o pozwolenie na budowę nowej synagogi. Autorem projektu był najprawdopodobniej Adolf Wolff ze Stuttgartu, choć na planach podpisany jest Hilary Majewski jako architekt miejski. Budowę rozpoczęto wiosną 1881 r. a dnia 15 września 1887 r. odbyła się uroczystość poświęcenia synagogi. Okazały budynek świątyni wzniesiono przy ul. Spacerowej (Promenadnej obecnie Al. Kościuszki). W listopadzie 1939 r. została spalona a następnie rozebrana przez niemieckie władze okupacyjne. W chwili obecnej na jej terenie znajduje się targowisko.

Synagoga "Wołyner Szil" tzw. Litwaków - ul. Wólczańska 6

W drugiej połowie XIX wieku do Łodzi zaczęła napływać społeczność żydowska pochodząca z Litwy i Wołynia uchodząc ze swojego miejsca zamieszkania przed represjami carskimi i pogromami. Społeczność ta postanowiła wznieść swoją własną świątynię. Budowę rozpoczęto w 1899 r. według projektu Gustawa Landau-Gutentegera, prace ukończono w 1904 r. Synagoga została spalona przez hitlerowców w nocy z 10 na 11 listopada 1939 r., mury zostały rozebrane w marcu 1940 r.

Bazylika Archikatedralna św. Stanisława Kostki, "Katedra" - ul. ks. Skorupki 9

Pod koniec XIX wieku Łódź była miastem silnie rozwijającym się liczącym ponad 200 tys. mieszkańców, z czego około połowę liczyli katolicy. Dwie istniejące parafie nie były w stanie właściwie zapewnić opieki duszpasterskiej. W 1895 r. zawiązał się komitet, który miał za zadanie wybudować kolejną świątynię katolicką. Na miejsce jej budowy przeznaczono działkę na rogu ulic Piotrkowskiej i Placowej (ks. I. Skorupki). W 1901 roku przystąpiono do budowy według projektu łódzkiej spółki "Wende i Zarske" poprawionego przez Józefa Dziekońskiego i Sławomiera Odrzywolskiego. Pierwsza wojna światowa oraz wcześniejsze wyczerpanie się funduszy spowodowały przerwę w pracach budowlanych, nie udało się wybudować wieży. Dnia 10 grudnia 1920 Papież Benedykt XV utworzył diecezję łódzką, a kościół św. Stanisława Kostki podniósł do rangi katedry. Dnia 15 października 1922 została ona konsekrowana przez bpa Wincentego Tymienieckiego, dotychczasowego jej proboszcza. Pięć lat później ukończono budowę wieży i świątynia została poświęcona. Dnia 11 maja 1971 wybuchł pożar, który strawił dach świątyni, uszkodzone zostały sklepienia, główny ołtarz i organy. Remont zakończono w 1972 roku. W 1989 r. Papież Jan Paweł II nadał katedrze tytuł bazyliki mniejszej a w 1992 roku stała się bazyliką archikatedralną, kiedy to diecezja łódzka stała się archidiecezją.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, dawniej kościół św. Józefa filia parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny - ul. Ogrodowa 22

Jest to jeden z najstarszych zabytków sakralnych na terenie Łodzi wzniesiony z fundacji biskupa Antoniego Ostrowskiego ordynariusza wrocławskiego w latach 1765-1768 jako kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. W roku 1888 został rozebrany i przeniesiony na dawny cmentarz przy ul. Ogrodowej jako "tymczasową" kaplicę. Dnia 6 maja 1888 odprawiona na nowym miejscu pierwsze nabożeństwo, w tym samym miesiącu został poświęcony jako kościół filialny pod wezwaniem św. Józefa. Dnia 29 grudnia 1909 r. arcybiskup Wincenty Chościak-Popiel erygował parafię. Zasadniczo świątynia zachowała swój pierwotny kształt. Podczas przenosin rozszerzono korpus budynku, podzielono go na trzy nawy, zmieniono pokrycie dachu, ustawiono go na wysokiej podmurówce. Natomiast w latach 1911-1914 dokonano rozbudowy prezbiterium, dobudowano dużą zakrystię i boczne kaplice.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Kazimierza, dawniej filia parafii Podwyższenia świętego Krzyża - ul. Niciarniana 7

W połowie 1899 roku właściciel Widzewskiej Manufaktury Juliusz Kunitzer rzucił ideę budowy kościoła na Widzewie, przedmieściu Łodzi. Projekt przygotował Johannes Wende, jednak do budowy wówczas nie doszło. Zakupiono wówczas drewniany pawilon z Łódzkiej Wystawy Przemysłowej z 1896 roku i postawiono go jako kościół tymczasowy. Dnia 25 maja 1902 roku nowa świątynia została poświęcona jako kościół św. Kazimierza filia parafii Podwyższenia świętego Krzyża przez ks. Karola Szmidla. W 1914 roku powstał nowy projekt, jednak przygotowania do budowy zostały przerwane przez pierwszą wojnę światową. Ostatecznie kościół wzniesiono w latach 1925-1936 według projektu Józefa Kabana. Został konsekrowany 25 listopada 1936 roku przez biskupa Włodzimierza Jasińskiego. Do niedawna budynek kościoła stał w niezmienionej formie, dopiero na początku XXI wieku został otynkowany.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Anny, dawniej filia parafii Podwyższenia Świętego Krzyża - ul. Śmigłego-Rydza 24/26 (dawniej: Wandy 1)

W 1900 roku powstały pierwsze plany budowy nowego kościoła we wsi Zarzew. Plac pod budowę między ul. Zarzewską (Przybyszewskiego) a Skierniewicką, ofiarował Józef Meisner. Jego inicjatywę poparli Matylda i Edward Herbst, którzy ofiarowali fundusze na budowę kościoła, chcąc w ten sposób upamiętnić imię zmarłej córki Anny Marii. We wrześniu 1902 roku projekt został wykonany przez Pawła Rübenshama i Henryka Ferrenbacha. Budowę rozpoczęto na wiosnę 1904 roku, zakończono w grudniu 1905 r. Dnia 10 grudnia tegoż roku poświęcił świątynię, jako kościół filialny, ks. Kazimierz Szmidel proboszcz parafii Podwyższenia Świętego Krzyża nadając wezwanie św. Anny.

Dnia 29 grudnia 1909 roku arcybiskup Wincenty Chościak-Popiel erygował tu samodzielną parafię.

Parafia ewangelicko-reformowana, Zbór - ul. Radwańska 37

Pierwsi kalwiniści zaczęli się pojawiać w Łodzi już około 1828 roku, były to początkowo cztery rodziny, które funkcjonowały w ramach parafii ewangelicko-augsburskiej św. Trójcy. Dopiero w drugiej połowie XIX wieku grupa ich powiększyła się o napływających z Zelowa braci czeskich. Pierwszy zbór został zorganizowany w 1888 roku (dla 324 wiernych) jako filia zboru warszawskiego, w mieście miały odbywać się cztery razy w roku (po jednej na kwartał) msze - dwie po czesku oraz po jednej w językach niemieckim i polskim. Do 1898 roku zebrania i msze odbywano w kościele św. Trójcy, po tym roku wynajmowano salę należącą do Herrenhutów (Braci Morawskich) przy ul. św. Andrzeja 12. Dopiero w maju 1904 roku filiał został przekształcony w samodzielny zbór, który posiadał swoją siedzibę przy ul. Radwańskiej. W 1928 roku rozpoczęto budowę nowej świątyni na rogu Radwańskiej i Placowej (Żeromskiego) według projektu K. Janiszewskiego, dnia 2 października 1932 r. poświęcono kościół, choć prace wykończeniowe jeszcze trwały.

Kościół Chrześcijan Baptystów, Zbór - ul. Nawrot 27

Od połowy lat sześćdziesiątych XIX wieku funkcjonował w Łodzi "Zbór wierzących i ochrzczonych świadomie". Baptyści kładli przede wszystkim nacisk na duszpasterskie oddziaływanie, natomiast kwestie narodowościowe były u nich na drugim planie. Ponieważ grupa zaczęła rozrastać się w bardzo szybkim tempie, zmusiło to baptystów do wyodrębnienia się z miejscowej wspólnoty luterańskiej oraz do budowy własnej świątyni. W roku 1876 został zakupiony plac przy ul. Nawrot 27, świątynię zaprojektował Edward Kreutzburg. Dnia 25 czerwca 1882 roku kościół został poświęcony. Budynek zboru były we władaniu baptystów aż do ukończenia II wojny światowej, po której zakończeniu przejął go wojsko a później władze administracyjne urządziły w nim Dom Kultury Milicjanta. W roku 1994 władze państwa przekazały go z powrotem w ręce wspólnoty baptystycznej. W końcu 2000 roku został zakończony projekt przebudowy całego kompleksu.

Parafia mariawicka pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, obecnie kościół rzymskokatolicki Apostołów Piotra i Pawła - ul. Nawrot 104

Powstanie łódzkiego mariawityzmu sięga początku XX wieku, kiedy to w parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny ks. Edward Marks zaczął propagować nowy model apostołatu. Zakładał on skromność osobistą, ubóstwo kleru, wyjątkową żarliwość religijną i wrażliwość na potrzeby innych. Chociaż w 1904 roku papież Pius X uznał stowarzyszenie mariawitów za nielegalne, to w Łodzi cieszyło się ono dużą popularnością. Grupa wiernych bardzo szybko się powiększała, do 1909 roku powstały trzy parafie. Mariawicka świątynia została wybudowana w 1908 roku według projektu (nie zrealizowanego w całości) Albina Jankau. W roku 1926 w budynku zaczął funkcjonować kościół katolicki pod wezwaniem Apostołów Piotra i Pawła, parafię erygował tu 6 kwietnia 1930 bp Wincenty Tymieniecki. Obecnie istniejąca świątynia została przebudowana w latach 1980-1986.

Kościół ewangelicko-augsburski pod wezwaniem św. Mateusza - ul. Piotrkowska 279

Pomysł budowy trzeciego ewangelicko-augsburskiego kościoła w Łodzi zrodził się na przełomie XIX i XX wieku, kiedy to miasto zamieszkiwało już około 80 tysięcy ewangelików, a dwie istniejące parafie nie były w stanie zaspokoić ich potrzeb. W roku 1900 postanowiono podzielić parafię św. Jana i wybudować nowy kościół, któremu nadać miano wezwania św. Mateusza. W 1904 roku zakupiono działkę przy ul. Piotrkowskiej 279/281 a w dwa lata później rozpoczęto pracę przy budowie świątyni według projektu Johanna Wende. Budowę ukończono w 1928 r. i dnia 1 listopada tegoż roku kościół został poświęcony. Był to jedyny kościół ewangelicko-augsburski, który nie został po drugiej wojnie światowej przekazany kościołowi katolickiemu przez państwo.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusowego i św. Marii Małgorzaty Alacoque - ul. Zgierska 123

Choć parafia została erygowana już 7 czerwca 1915 roku przez biskupa Stanisława Zdzitowieckiego ordynariusza wrocławskiego, to pierwsza wojna światowa oraz kryzys ekonomiczny spowodowały, że budowę świątyni można było zacząć dopiero w 1936 r. Jednak projekt Stanisława Uleyskiego został zrealizowany po przerwie spowodowanej wybuchem drugiej wojny światowej, w latach 1949-1956. Po zakończeniu wszystkich prac kościół został poświęcony

dnia 12 kwietnia 1987 roku przez biskupa Jana Kulika.

Sanktuarium Matki Boskiej Zwycięskiej - ul. Łąkowa 42

Jest to wyraz wdzięczności mieszkańców Łodzi za cudowne zwycięstwo Wojska Polskiego nad Armią Czerwoną odniesione w bitwie warszawskiej w 1920 roku. Kamień węgielny pod budowę poświęcono 15 sierpnia 1926 roku, w lipcu tego samego roku biskup Wincenty Tymieniecki erygował tu parafię. Ostatecznie budowę ukończono w 1930 roku. Świątynia została poświęcona 2 października 1938 roku przez ordynariusza Łodzi bp Włodzimierza Jasińskiego.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Antoniego z Padwy - ul. Antoniego 4

Parafia została erygowana 5 sierpnia 1924 roku przez biskupa łódzkiego Wincentego Tymienieckiego. Początkowo był to drewniany budynek, budowę murowanej świątyni rozpoczęto tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej. Niestety to co zdążono wybudować władze okupacyjne nakazały wysadzić w powietrze. Budowę nowego budynku rozpoczęto w 1946 roku według projektu Alfonsa Gravieria i kontynuowano ją przez pięć lat. Świątynia została poświęcona w 1952 roku przez bpa Michała Klepacza. W latach 1999-2000 dokończono budowę wieży.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus i św. Jana Bosko - ul. Kopcińskiego 1/3

Początkowo był to drewniany budynek wzniesiony z pozostałości po starej świątyni św. Wojciecha. Poświęcony został 16 października 1927 roku, a parafię obsługiwana przez księży salezjanów erygował 19 lipca 1928 roku biskup Wincenty Tymieniecki. Budowę nowego, murowanego kościoła rozpoczęto 17 kwietnia 1950 roku według projektu Józefa i Witolda Korskich. Prace budowlane zakończono w 1963 roku a poświęcenia dokonał ksiądz Aleksander Drozd 3 października 1963 roku.

Kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Najświętszego Zbawiciela - al. Włókniarzy 187

Świątynia zbudowana w latach 1931-1932 z bali modrzewiowych, została poświęcona 25 września 1932 roku przez biskupa Wincentego Tymienieckiego, kilka dni wcześniej erygowano tu samodzielną parafię.